

Svensk FOLKTRO Våren

FÖRORD TILL LÄRARHANDLEDNINGEN

Vår ambition är att öka måluppfyllelsen för fler elever. Vi är övertygade om att mediet film tillsammans med studiematerialet stödjer fler inlärningsstilar och därmed ökar elevens möjlighet till bättre resultat. Studiematerialet till filmen är kopplat till Lgr 11 för att möta läroplanens olika kunskapskrav, krav på arbetssätt och arbetsformer med material för både lärarledd och elevaktiv undervisning.

Grunden i studiematerialet är filmen som används både som inspiration och kunskapskälla. Eleven ska kunna använda filmen, individuellt eller i grupp, och hitta fakta där likväl som i någon annan källa. Filmen finns i textad version som ytterligare stöd för eleven.

STUDIEMATERIALET

Denna film om svensk folktro är en film i ämnet Religion, men kan även användas i ämnet Historia. Filmen passar framför allt bra för elever på grundskolans årskurs 1-3, men också för elever på mellan- och högstadiet. Och även elever på gymnasium och vuxenelever kan med fördel ta del av filmen. Denna film är den första av fyra filmer om svensk folktro. En film om varje årstid. Filmerna är producerade enligt Lgr 11.

Till folktron hör sådant som inte stämmer med religiösa läror eller vetenskap. Folktro är en tro på övernaturliga väsen och saker. Övernaturliga väsen kan likna människor eller djur men har speciella egenskaper. De övernaturliga kunde göra sådant som människor skulle vilja men inte kunde. Samtidigt var de lite farliga och man fick inte reta upp dem. Folktron handlade om hur man med hjälp av det övernaturliga kunde bota sjukdomar, vinna kärlek, skydda sitt hus mot ont, få lycka med skörden eller skydda sina djur. Förr i tiden trodde man att det var särskilt mycket trolldom och otyg i farten under de stora högtiderna. Det gällde speciellt påsken.

I denna film, som handlar om svensk folktro under våren, får vi veta en hel del om påsken och om fastlagstiden. Vi får veta varför vi fortfarande idag klär ut oss till påskkärringar. Vi får höra om varför vi tänder stora eldar, både till påsk och Valborgsmäss. Och inte minst tar vi oss tillbaka nästan 200 år i tiden och tittar in i en herrgård för att se och höra hur folktron påverkade barn och vuxna på den tiden. Hur hus-mamsell Agnes och hennes dotter Alma förbereder påskens firande. Vi får höra vad pigan Hilda och hennes son Olof säger om häxorna som flyger till Blåkulla. De tror nämligen på att häxor finns.

ARBETSBLADET används direkt i anslutning till filmvisningen. Den innehåller ord att förklara, något att fokusera på under filmen samt frågor att prata om efter filmen. Innehållet är kopplat direkt till filmen men också till Lgr 11.

MÅLDOKUMENT

ÄMNE: SO, RELIGIONSKUNSKAP, HISTORIA
MÅLGRUPP: FRÅN 6 ÅR

LGR 11 KURSPLAN – Religionskunskap

Människor har i alla tider och alla samhällen försökt att förstå och förklara sina levnadsvillkor och de sociala sammanhang som de ingår i. Religioner och andra livsåskådningar är därför centrala inslag i den mänskliga kulturen. I dagens samhälle, som är präglad av mångfald, är kunskaper om religioner och andra livsåskådningar viktiga för att skapa ömsesidig förståelse mellan människor.

Syfte

Undervisningen i ämnet religionskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om religioner och andra livsåskådningar i det egna samhället och på andra håll i världen. Genom undervisningen ska eleverna bli uppmärksamma på hur människor inom olika religiösa traditioner lever med, och uttrycker, sin religion och tro på olika sätt. Undervisningen ska allsidigt belysa vilken roll religioner kan spela i samhället, både i fredssträvanden och konflikter, för att främja social sammanhållning och som orsak till segregation.

Undervisningen ska även ge kunskap om och förståelse för hur kristna traditioner har påverkat det svenska samhället och dess värderingar.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att kunna tolka kulturella uttryck med anknytning till religiösa traditioner. Eleverna ska också ges möjligheter att utveckla kunskap om hur man kritiskt granskar källor och samhällsfrågor med koppling till religioner och andra livsåskådningar.

Undervisningen ska stimulera eleverna att reflektera över olika livsfrågor, sin identitet och sitt etiska förhållningssätt. På så sätt ska undervisningen skapa förutsättningar för eleverna att utveckla en personlig livshållning och förståelse för sitt eget och andra människors sätt att tänka och leva.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur olika religioner och livsåskådningar ser på frågor som rör kön, jämställdhet, sexualitet och relationer. Eleverna ska vidare ges förutsättningar att kunna analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor. Undervisningen ska även bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur människors värderingar hänger samman med religioner och andra livsåskådningar. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar beredskap att handla ansvarsfullt i förhållande till sig själva och sin omgivning.

Genom undervisningen i ämnet religionskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa,
- analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället,
- reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet,
- resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller, och
- söka information om religioner och andra livsåskådningar och värdera källornas relevans och trovärdighet.

LGR 11 KURSPLAN - Historia

Människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Kvinnor och män har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka sin omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

Syfte

Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna utvecklar såväl kunskaper om historiska sammanhang, som sin historiska bildning och sitt historiemedvetande. Detta innebär en insikt om att det förflutna präglar vår syn på nutiden och därmed uppfattningen om framtiden. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska förhållanden, historiska begrepp och metoder och om hur historia kan användas för olika syften. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. Därigenom ska eleverna få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig en historisk referensram och en fördjupad förståelse för nutiden. De ska också få möjlighet att utveckla en kronologisk överblick över hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer.

Undervisningen ska stimulera elevernas nyfikenhet på historia och bidra till att de utvecklar kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial och möten med platser och människors berättelser. Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor som ligger till grund för historisk kunskap. Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.

Genom undervisningen i ämnet historia ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer,
- kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap,
- reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv, och
- använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används.

Undervisningen i de samhällsorienterade ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Att leva tillsammans

- Skildringar av livet förr och nu i barnlitteratur, sånger och filmer, till exempel skildringar av familjeliv och skola. Minnen berättade av människor som lever nu.
- Att flytta inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.
- Normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan, i digitala miljöer och i sportsammanhang.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

Att leva i närområdet

- Förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.
- Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.
- Religioner och platser för religionsutövning i närområdet.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen

- Jordgloben. Kontinenternas och världshavens lägen på jordgloben. Namn och läge på världsdelarna samt på länder och platser som är betydelsefulla för eleven.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt införandet av jordbruk.
- Tidsbegreppen stenålder, bronsålder och järnålder.
- Hur forntiden kan iakttas i vår tid genom spår i naturen och i språkliga uttryck.

- Berättelser om gudar och hjältar i antik och nordisk mytologi och hur man kan se på dem i vår egen tid.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom. Några berättelser ur Bibeln och deras innebörd samt några av de vanligaste psalmerna.
- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och matvaror.
- Grundläggande mänskliga rättigheter såsom alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Hur möten, till exempel klassråd, organiseras och genomförs.
- Pengars användning och värde. Olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

Att undersöka verkligheten

- Metoder för att söka information från olika källor: intervjuer, observationer och mätningar. Hur man kan värdera och bearbeta källor och information, såväl med som utan digitala verktyg.
- Rumsuppfattning med hjälp av mentala kartor och fysiska kartor över till exempel närområdet och skolvägar, såväl med som utan digitala verktyg. Storleksrelationer och väderstreck samt rumsliga begrepp, till exempel plats, läge och gräns.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

KREATIVA UPPDRAG

1. Välj själv om du vill vara ett väsen, en vanlig person eller kanske ett djur. Gör en digital berättelse med digitala bilder och din berättarröst.

2. Hur har Sverige förändrats under 200 år?
Sök fram gamla bilder på Internet och jämför religion, historia, platser och levnadsvillkor.

3. Välj ut en herrgård för 200 år sen. Något har hänt här. En kompis är reporter och du filmar med exempelvis en digital kamera eller mobilen.

4. Du jobbar med sociala medier och har fått uppdraget att göra en artikel om folktro.

5. Ta reda på mer om övernaturliga väsen och gör en liten bild med texter du skrivit och bilder du ritat.

6. Gör ett kartkonstverk om Sverige för 200 år sedan. Måla kartan för hand och använd färger som du tycker passar in.

7. Ta reda på mer övernaturliga väsen och gör en liten plansch med texter du skrivit och bilder du ritat.

Svensk FOLKTRO Våren

8. Du jobbar på turistbyrå och ska göra en turistbroschyr om folktro för 200 år sedan. Du får 1 A4-papper. Använd bägge sidorna och vik det 3-delat.

9. Hur tror du Sverige såg ut för 200 år sedan? Välj ut något i landet, rita och berätta.

10. Skriv lite om de högtider och traditioner du får veta om i filmen.

11. Gör ett eget Folktrokryss. Börja med landets namn lodrätt.

12. Du är hemma och ska ta dig till Sverige för 200 år sedan. Berätta hur du gör för att komma dit. Hur många år är det?

13. Gör ett quiz, en frågesport, till dina klasskompisar. Svaren ska kunna hittas i filmerna om folktro.

14. Välj ut 5 väsen du skulle vilja träffa. Ta reda på mer om de 5 väsen. Hitta en bild till varje väsen och skriv några rader om dem.

SVENSK FOLKTRÖ VÅREN

SVENSK FOLKTRÖ VÅREN

ÄMNE: SO, RELIGIONSKUNSKAP, HISTORIA

MÅLGRUPP: FRÅN 6 ÅR

Ord att förklara före filmvisningen

Väsen / gastar / älvor / varulvar / övernaturligt / vetenskap
religiösa läror / flygande tefat / speciella egenskaper / horoskop
magt / skörden / högtider / traditioner / katolskt land / fasta / lida
fastlagen / fettisdagsbulle / judisk högtid / datum / symbol
pånyttfödelse / stilla veckan / trolldom / otyg / spjäll / forterades
Valborgsmåssöffation / påverkade / hus-mamsell / dekorera
värpa / "tji" / husmor / nacka / hetvägg / Jesus / långfredag
redig / kaffesump / herrskapet / ladugård / förtrollad / rykta
spenar / skrock / huskur / fruntimmer / mjölkpipiga / respass
smörje-horn / rese-don

Att tänka på under filmvisningen

Hur kunskap, t ex att kunna läsa och skriva, påverkade
människor på den här tiden.

Att fundera på efter filmvisningen

Vad är folktrö?

Vad är övernaturliga väsen för något?

Ge exempel på vad övernaturliga väsen kunde göra.

SVENSK FOLKTRÖ VÅREN

Ge exempel på folktrö idag.

Våren har många högtider och traditioner.

Vad är orsaken till att folktron blev så stark under våren?

Vilka svenska traditioner och högtider firar vi under våren idag?

Berätta vad du kommer ihåg om påsken.

Berätta vad du kommer ihåg om fastlagen och fastan.

Varför är ägg så vanligt på påsken?

Berätta vad du vet om Valborgsmäss.

I slutet av april tände man för i tiden stora bål, slamrade med
bjällror och sköt skott. Varför gjorde man det?

På påsken är det vanligt att vi klär ut oss till påskkärringar i glada
färger. Var kommer den traditionen ifrån?

Berätta vad du kommer ihåg om häxor.

Vad händer när häxor kommer till Blåkulla?

Varför var det viktigt att elda i spisen under påsken?

Agnes mormors mor blev dömd för häxeri. Många kvinnor
pekades ut som häxor och brändes på bål. Vilka var dessa
kvinnor?

Hur gör man när man "plockar ägg"?